

Landskap: Småland Upptecknat av: Josef Brandtning
 Härad: Konga Adress: Hermantorp
 Socken: Hermantorp Berättat av: olika personer; se
 Uppteckningsår: 1949 Född år uppt. bladens baksida i

<u>Lagor ö. sägner om skapelserna.</u>	<u>s. 1-3</u>	<u>LuvF 23.</u>
<u>Sägner ö. kalsätt om kyrkklockorna.</u>	<u>s. 4-5</u>	<u>" 66.</u>
<u>Yr och fiske.</u>	<u>s. 6-12.</u>	<u>" 67.</u>

Skriv endast på denna sida!

9.

"En bonze (boudo) å pocker håll vad om
att han inte kunde ta en skit som bonzen
släppte, å när han sen bratade å den rote
han upp i en asp som stod därmitill, pocker
efter å skulle ta den, å då blev aspen så
radd så löven darrar än i dag".

"Pocker å en bonze kom överens om å slå
sig ihop å odla en rassel (=svedjeland). Ja, sagt
å gjort. De kom överens om att bonzen skulle
ha det som växte i - och pocker det som växte
ovan jorden, å så satte de potatis, men pocker
blev inte beliten med resultatet utav, så
att nästa år ville han ha det som växte i
jorden. Det gick bonzen med på å så sådde
bonzen någ ånst därpå, så pocker han blev
lurad i alla fall".

Lu F 23.

9.

"End och faau skulle skapa var sin fågel,
då gjorde faau lammen. Han upptäckte
inte att han glömt ge lammen några fätters
förrän han redan hade börjat ge sig iväg, då
tog faau fätterna och kastade dem efter
lammen så de tog hansen i ändan och fast-
nade där och där sitter de än i dag".

ACC. N:R M. 10965:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

"När vår Herre skapade lammen glände
han ge honom fättor. Och kallade han
då. efter lammen ä de tog honom där beak"

ACC. N:R M.10965 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Jag minns inte när jag ha hört något mer än att
minn man född 1840 brukade tala om att han hade
hört en del gamla säga att de ibland kunde höra
kyrkklackarna tala och att de kunde vid
stämningarna höra om den dode blev salig
eller osalig.

Jag har hört att det var i en socken som
klackan hade för starkt ljud varfär de bes-
rode ett kil i klackan och gjöt bly i kilet.

LmF 66.

"Och, jag tror inte jag har hört något sånt berättelse
men är det som står i boken om kyrkan. Följande
har jag hört, men jag vet ^{inte} berättelse det är eller var jag
har fått det ifrån —

Så var en saken som ville ha en klackgjuter
och vände sig därför till en klackgjutare. Mästaren var
omgående inte hemma, varför han gav ett gjut klack
åt den och den blev bra. Men mästaren blev arg
på gjutaren och slog ihjäl honom. Men var gång
de ringde med den klack som gjut den "En annan
men han gav sitt liv för mig". För att få bort
detta lät de göra ett hål i klackarna."

ACC. N:R M.10965:6.U P 67.

Krokfiske.

Fiske med krokfédskap har förekommit i Rottnen, som gränsar till förutom Hovmantorp även socknarna Värends Nöbbele, Östra Torsås och Furuby, så länge nuvarande fiskargenerations fäder och deras fäder har hört berättas tillbaka och förekommer ännu i oförminskad utsträckning.

Krokfisket både har bedrivits och bedrives alltjämt huvudsakligen till husbehov eller för nöje av härför intresserade bland alla folkgrupper såsom bönder och deras söner, arbetare, hantverkare, tjänstemän osv. Innan fiskevårdsföreningen omkr. 1928 tillkom och införde s.k. fiskekort gällande all slags krokfiske samt metkort för enbart metning var fiskevatten visserligen utarrenderat av de större ägarna, men krokfiske bedrevs tämligen fritt.

Till krokfiske räknas: stångkrok, vartill även användes saxkrok under de tider på året /januari/ då den är tillåten, långrev /älarev och gäddrev/, mete med och utan flöte, drag, angel, kolp och kastspö. Krokfiske bedrives både vinter och sommar. Betr. gäddfångst har vinterfisket- och betr. abborre sommarfisket störst betydelse. För några enstaka har detta krokfiske viss ekonomisk betydelse nu liksom tidigare.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LwF 67

Som agn användes: Till angel, stångkrok och gäddrev mörtor, även till silmete om man kan fånga mörtsil annars abborrsil. Vid anglingsättes ~~med~~ ^{kroken/} hull och skinn i mörtans sida med spetsen mot huvudet, till stångkrok och gäddrev körs taften genom mörtans mun och ut genom hennes avföringskanal, varefter taften knytes vid reven, så att kroken till hullingen är i mörtans mun. Så agnade kunna de leva flera dygn på kroken. På vintern hämtas mörten från Åryd, där den fångas och på sommaren tages den i Rottnen. Till silmete tas yngel av mört eller abborre och sattes med kroken tvärs genom ryggen. Till s.k. ålarev användes en halv ålamask/daggmask/som plockas å fet jord efter ett regn. Den plockas i mörker vid starkt ljus. Till maskmete sattes vanlig metmask på kroken så, att maskens båda ändar vrida sig fritt-med huvudet först-. Till kolp företrädesvis ett abborröga.

Krokliknande redskap utan krok känner man inte till annat än vid kraftmetning. Därvid knytes maet fast vid den korta reven.

De mera rutinerade krokfiskarne känna förvånansvärt väl till Rottnens olika djuphålur, djupkanter, stenrevlar och grund såväl som till

ACC. N:R M.10965:8. L U F 67. Forts. 3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fiskens vandringar och vanor, och uppsöka alltid den fisk de avse att fånga. Gäddan går på djupet - 15 - 25 mtr - senhöst och vinter, på grundare vatten - 8 - 12 mtr - mot vår och normal islossning för att under juli - september vistas mest på grunt vatten - 2-3 mtr.-. Abborren går på största djupet under september, går på grundare vatten - 10-15 mtr. när sjön blir isbelagd och på grund ute i sjön 2-3 mtr. närmare våren. Under fiskens lektid nappar den inte. Abborren fångas mest på kolp under djuptiden.

Den egentliga mettiden är endast från mitten av juni, hela juli och augusti. Tages då på skärv, vid vasar och vid djupkanter, bäst vid molnig och blåsig väderlek. Tas på grunt vatten, ja, ibland vid själva strandkanten tidigt på morgonen och vid solnedgången. Går till djupt vatten mitt på dagen under heta vindstilla sommardagar. Nappar sämst före och bäst efter ett oväder t.ex. åska. Fångas vid denna tid, förutom med både djup - och flötmäte - varav det förstnämnda nog är det allmännaste - med drag, kolp och kastspö.

Krokfiske.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

"Omkring 1875 brukade farfar född 1829 och David i Lidhult lägga ut s.k.älarev i Rottnen. Krokarna voro av mässing och tillverkade av Guldsmed Dahlman, Gullborgens, Ugnanäs, Hovmantorp.

Farfars svärfar, Sven i Lilla Näs, Värends Nöbbele, brukade meta i Rottnen. Han hade då små lösa revar, hängda över veka björkslyor instuckna här och var i hål i bätkanterna.

På 1860-talet fanns det drag. Jonas Jacobsson klagade då över att en gädda hade tagit hans bästa silverdrag. Kolpning är nog det näst yngsta krokfisket här, det allra yngsta är ju spinnspöt. Den förste jag såg kolpa i Rottnen var gubben Ekström från Kosta, på besök omkr. 1900-1905 hos mågen Läcklig härstädes, han hade fläskbitar på kroken. Den andre jag såg kolpa var ägaren till Hofmantorps Herrgård och till fiskevattnet i Rottnens norra del. Ryttmäst. Y. K. Kjellson/ Det var något av åren 1905-1910. Ryttmästarens far, Löjtnant J. Fr. Kjellson, anlade många vasar. Han hade ibland hela dagsverkslaget ute på isen för att bygga vasar.

Den första inplantering jag vet om var av storsik omkr. 1900.

Sedan dess har både stor- och småsilk inplanterats ett par gånger. Silk-
tillgångar snarare minskar än ökar ändå. Gäddyngel har två eller tre
gånger inplanterats genom fiskevårdsföreningen - tillkommen omkr. 1928-
Det oaktat minskar tillgången på gädda. Tydligt beror detta på att den
fångas i allt för stor utsträckning både på krok och då i första hand
på stångkrok men främst i ryssjor strax före och under lektiden.

Andra hjälpmedel än redskap och verktyg känner jag inte till
några mer än att bröderna Läcklig/^{som/}omkring sekelskiftet tog ovanligt
mycket med fisk på silmete, hade ett slags vitt pulver i en bleckburk,
som de strödde ut vid vasen. Av pulvret blev mörtsilen rusiga och voro
lätta att ta med håv, varför läckligarna alltid fingo mörtsil. De hade
en lövruska å viftade med i vattnet å då kom silen dit så de kunde ta
silen med en liten håv. På grund av ruset gick alltid silet en runda
utåt, sen den satts på kroken innan den gick in i vasen - och då blev
den ett lätt byte för fisken".

ACC. N:R M.10965:11 L U F 67.

Krokfiske.

"Far, S.F. Magnusson född i Hemmesjö 1855, och Söderbom var de första som anglade i Rottnen. Det var väl i början av 1890-talet de började med det. Far hade haft stångkrok i Årydsjön och fick nu för sig att han skulle försöka med angel. Han gjorde redskapen själv. Krokarna gjorde han av de runda delarna i stålskelett till paraplyer, som han högg av lagom långa och hamrade dem flata i båda ändarna, så högg han fram hullingen med en kniv och slog hålet med en stans. Så krökte han dem utan att värma upp dem och filade kroken vass. Revlinor, grövre än det gamla segelgarnet, snodde han av hästtagel. Han lade därvid taglet under ett strykjärn och så snodde han med en klyngig björkgren. Rullarna högg han och kretade /täljde/ till, å sen brände han hål genom dem med en j varm järnten eller spik. Linorna till stångkrokar gjorde han på samma sätt, fast de var knappt mer än hälften så grova som de förstnämnda. Innan han snodde revarna till mete, som ju skulle vara smala, knöt han ihop taglet väl. Krokar till stångkrok, åla-rev och mete köpte de i affären här.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M.10965:12. L U F 67. Forts. 2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Till ma /agn/ te angel använde de mört, som de köpte från Åryd. Den levande mörtens sattes på kroken på så sätt, att den stacks mellan hull och skinn på mörtens sida, med udden mot huvudet. Far var så skicklig häri att han ibland kunde ha en del av de använda mörtorna levande med sig hem igen efter att ha varit å anglat en hel dag.

Han skaffade sig aldrig mer än en enda saxkrok för han tyckte det var ett sånt rysligt djurplågeri med den sortens krokar.

Far och Söderbom byggde många vasar ihop.

Med krok fick de fiska var de ville i Rottnen".

M. 10965.

Hovmantorp den 4 februari 1949.

Folklivsarkivet,

L u n d.

Härmed de svar, som jag hittills lyckats få fram - i der män de kunna erbjuda något av intresse - å följande trenne fråg listor:

L U F 23. Skapelsen.

Svaren äro få, och trol. ganska intresselösa. I den mån något därutöver möjligen under hand kommer fram skall jag icke försumma att tillverataka detta.

L U F 66. Yrkkolekor.

Även på detta område synes vår byggd vara ganska fattig AV sägner härom finns tvenne i tryck i boken "HOVMANTORP FYRRA, Minnesskrift" sid.134, tryckt å Nya Växjöbladets Boktryckeri Aktiebolag, Växjö 1947. / Finns säkerligen bl.a. på Smålands Nation, Lund. /

Det mesta, som berättats är ju inte härifrån. Vet icke om det helt saknar värde. Självt har jag en gång hört liknande berättelse från annan- icke namngiven-församling. Där skulle de tre klockorna, från stora klockan räknat, vid någon förmögen mans begravning ha sagt: "Rik man död- Rik man död". "Fast än i helve - Fast än i helvete". "Långt in- Långt in".

L U F 67. Trokffiske.

Åtminstone ved hrr Terlsson och Svensson ha berättat bö kanske kunna tillmätas något av intresse.

Högeaktningsfullt.

Josef Brandtning
Josef Brandtning